

ПРОЄКТУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА: ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ В УМОВАХ ЗМІН

Одним із ключових напрямів реформування української системи освіти є переосмислення соціальної й професійної місії вчителя Нової української школи, який зможе творчо працювати, буде гнучким і зуміє швидко реагувати на зміни та виклики сьогодення, приймаючи нестандартні рішення, освоюючи нові професійні ролі й функції. Відповідно педагоги є тими рушіями реформи на місцях, від яких буде залежати кінцева мета – випускник Нової української школи: особистість, інноватор та патріот.

Професійний розвиток педагогів – це процес не точковий і одноразовий, він повинен бути постійним і безперервним, незважаючи на освіту та стаж роботи.

Враховуючи сучасні виклики в суспільстві та запити здобувачів освіти, визначаємо формулу професійного розвитку педагога Нової української школи, що поєднує три сфери:

1) гармонійної особистості як суб'єкта суспільно-особистісних цінностей та характеристик, що проявляється у відповідальності, творчості, креативності, пунктуальності, гнучкості, чесності, любові до дітей тощо;

2) патріота як суб'єкта відповідально-свідомого громадянина суспільства, що проявляється у відданості, патріотизмі, національній свідомості, любові до Батьківщини тощо;

3) компетентного фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності, що проявляється у володінні професійними компетентностями, високою фаховою майстерністю.

У ході реалізації Концепції «Нова українська школа» освітянська спільнота отримала модернізаційні виклики, за яких видозмінюється соціальна й професійна місія педагога в контексті європейського досвіду зі збереженням кращих ментальних українських характеристик.

Рекомендуємо педагогам проєктувати власний професійний розвиток як постійний, безперервний процес навчання та підвищення кваліфікації щодо формування, розвитку та вдосконалення особистісних цінностей, патріотичних установок і професійних компетентностей, поєднуючи формальну, неформальну та інформальну освіти [2].

Сучасні законодавчі акти сприяють перезавантаженню безперервного професійного розвитку педагога, а саме:

- Закон України «Про освіту» (ст. 54, 59): утверджено право на навчання впродовж життя та академічну мобільність, вибір видів і форм професійного зростання, суб'єктів освітньої діяльності [7];

- Закон України «Про повну загальну середню освіту» (ст. 51): зазначається, що кожен педагогічний працівник зобов'язаний щороку підвищувати свою кваліфікацію [8];

- Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (далі – Порядок підвищення кваліфікації), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. №800 зі змінами 2019 та 2025 років, у якому зазначається, що види, форми, напрями та суб'єктів підвищення кваліфікації педагогічний працівник обирає самостійно [6];

- Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (далі – Професійний стандарт), затверджений 29 серпня 2024 року, який є орієнтиром на наступні п'ять років та визначає трудові функції й професійні компетентності, які повинен опанувати педагогічний працівник у міжтестастійний період [9].

Враховуючи законодавчі зміни та сучасні виклики, визначаємо два вектори професійного становлення, кар'єрного росту педагога:

- горизонтальний, що характерний для більш досвідчених педагогів, які володіють авторськими методиками, мають напрацьований власний досвід, та спрямований на отримання педагогічних звань (старший учитель, учитель-методист) або виконання додаткових професійних педагогічних ролей: наставника, супервізора, експерта тощо;

- вертикальний, що є актуальним для молодих та малодосвідчених педагогів, які планують кар'єрне, професійне зростання поступово, отримуючи кваліфікаційні категорії: від спеціаліста – до вищої категорії.

Враховуючи вищезазначене, ми пропонуємо педагогам перезавантажити власну індивідуальну траєкторію професійного розвитку, що забезпечить їхнє професійне становлення та кар'єрний ріст у міжтестастійний період.

Трактування «індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічного працівника» визначається у Положенні про центри професійного розвитку педагогічних працівників (далі – Положення) як «...персональний шлях реалізації професійного потенціалу педагога, що ґрунтується на його вільному виборі закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми в межах здобуття освіти дорослих» [5].

Аналізуючи це трактування та сучасну нормативно-правову базу в системі освіти, ми пропонуємо проектувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку педагогічного працівника з урахуванням двох її складових: організаційної та освітньо-змістової. Організаційна полягає в самостійному виборі педагогами суб'єкта, що буде надавати послуги з підвищення кваліфікації, видів, форм, темпу здобуття освіти [2]. Саме в цій частині велика відповідальність перед педагогами у якісному виборі всіх складових, що допоможе педагогам реально, а не фіктивно спланувати власний професійний розвиток. Навігатором для педагогів стане державна інформаційно-комунікаційна система підтримки організації, забезпечення та реалізації професійного розвитку педагогічних та/або науково-педагогічних працівників (далі – Платформа), яка наразі формується МОНУ. Педагоги зможуть простежити на цій Платформі інформацію про суб'єктів підвищення кваліфікації (крім нерезидентів України), що здійснюють освітню діяльність відповідно до Порядку підвищення кваліфікації, їхні програми підвищення кваліфікації та видані документи педагогічних і науково-педагогічних працівників. Важливо зазначити, що на Платформі буде висвітлюватися інформація про наявні у суб'єктів підвищення кваліфікації ліцензії на підвищення кваліфікації та/або акредитовані освітні програми, а також будуть розміщуватися видані ними документи про підвищення кваліфікації впродовж 5 робочих днів з дати їхньої видачі. Цей ресурс буде цінним також і для адміністрацій закладів освіти, щоб прослідкувати ефективність професійного розвитку педагогів.

Освітньо-змістова складова індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічного працівника визначається освітньою програмою, а фундаментальним документом, що впливає на її зміст, є Професійний стандарт, який вступає у дію з 1 вересня 2025 року та визначає 5 трудових функцій і 12 професійних компетентностей.

Ми пропонуємо педагогам проектувати власну траєкторію професійного розвитку не хаотично, а планувати у міжтестастійний період за основними орієнтирами – трудовими функціями нового Професійного стандарту, які модернізовані порівняно із попереднім стандартом:

- навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів),
- провадження освітнього процесу,
- партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу,
- участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища,
- безперервний професійний розвиток [9].

Але як переадресувати індивідуальну траєкторію професійного зростання? Які підходи допоможуть організувати безперервність професійного розвитку педагогів, при цьому забезпечуючи її цілісність? Чи може педагог відстежувати поступ у професійному зростанні?

Відповідь на ці питання можна отримати, використовуючи при проектуванні цілісної системи професійного зростання педагогів модернізований методичний симулятор «Модель індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя» (далі – Модель), що є дієвим інструментом визначення кількісних показників (обсяг годин) освоєних компетентностей та напрямів фахової майстерності [1], що подано в Таблиці 1. Також Модель можна завантажити за покликанням: <https://surl.li/ciozvo>.

Цей симулятор модернізовано відповідно до змін у нормативно-правовій базі та викликів у суспільстві: визначено три розділи, що охоплюють професійні компетентності, додаткові професійні ролі педагогів та інші напрями професійного розвитку.

Що стосується освітньо-змістового наповнення кожного орієнтиру, воно включає теми відповідно до здатностей, що визначені у рамках 12 професійних компетентностей Професійного стандарту: мовно-комунікативної, предметно-методичної, інформаційно-цифрової, здатність до навчання впродовж життя, прогностичної, організаційної, оцінювально-аналітичної, психологічної, емоційно-етичної, педагогічного партнерства, здоров'язбережувальної, інклюзивної.

Новим розділом у Моделі є додаткові професійні ролі педагогів, що визнаються як заходи неформальної освіти і, враховуючи оновлені законодавчі акти, а саме зміни 2025 року до Постанови КМУ №800, допоможуть спланувати горизонтальний вектор професійного становлення: отримання нового досвіду, визнання у професійній діяльності, можливість проявити свою фахову майстерність та презентувати кращі педагогічні практики, відпрацювати та проаналізувати свою професійну діяльність задля вдосконалення та надання якісних освітніх послуг. Важливо врахувати при вибудові Моделі, що виконання додаткових ролей педагогом може бути засвідчене сертифікатом, який затверджується педагогічною радою, але обсяг на рік не може бути більше ніж 30 годин.

У розділі «Інші напрями професійного розвитку» педагоги можуть планувати навчання з питань, що наразі важливі та актуальні у зв'язку з воєнним станом в Україні: домедична допомога, поведінка із вибухонебезпечними предметами, психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу, основи андрагогіки, медіаінформаційна грамотність, електронне навчання, інформаційна та кібернетична безпека, громадянська компетентність та інші.

Цей симулятор є авторською інноваційною розробкою, яку можна розглядати як інформативний та методичний навігатор, що дозволяє педагогам спроектувати змістову складову та кількісно відстежувати власну траєкторію професійного зростання, працюючи на випередження в міжтестастійний період, при цьому вдало поєднуючи форми освіти дорослих, визначені статтею 18 Закону України «Про освіту»: формальну, неформальну та інформальну.

Модель
індивідуальної траєкторії професійного розвитку
вчителя географії _____
(авторська розробка)

№ п/п	Форми освіти Компетентності	Формальна освіта					Неформальна освіта					Інформальна освіта				
		2025/ 2026	2026/ 2027	2027/ 2028	2028/ 2029	2029/ 2030	2025/ 2026	2026/ 2027	2027/ 2028	2028/ 2029	2029/ 2030	2025/ 2026	2026/ 2027	2027/ 2028	2028/ 2029	2029/ 2030
		М 1.	М 2.	М В	М 3.	М 4.										
1. Професійні компетентності																
1.1. Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)																
1.1.1.	Мовно-комунікативна															
1.1.2.	Предметно-методична	19.04- 28.04		Інкл.												
1.1.3.	Інформаційно-цифрова			Цифр												
1.2. Безперервний професійний розвиток педагогічного працівника																
1.2.2.	Здатність до навчання впродовж життя															
1.3. Управління освітнім процесом																
1.3.1.	Прогностична			П-сп.												
1.3.2.	Організаційна															
1.3.3.	Оцінювальна- аналітична															
1.4. Партнерська взаємодія учасників освітнього процесу																
1.4.1.	Психологічна															
1.4.2.	Емоційно-етична															
1.4.3.	Педагогічного партнерства															
1.5. Організація здорового, безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища																
1.5.1.	Здоров'я- збережувальна															
1.5.2.	Інклюзивна															
2. Додаткові професійні ролі вчителя																
2.1.	Проходження супервізії															
2.2.	Наставництво															
2.3.	Експерт															
2.4.	Навчання у закладі вищої освіти															
3. Інші напрями професійного розвитку																
3.1.	Надання першої домедичної допомоги															
3.2.	Медіаінформаційна грамотність															
3.3.	Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу															
3.5.	Поведінка з вибухонебезпечними предметами															
3.6.	Основи андрагогіки															
3.7.	Електронне навчання, штучний інтелект, кібер- нетична безпека															
3.8.	Громадянська компетентність															
	Всього годин	30	30	30	30	30										

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

2025/2026 навчальний рік:

Формальна освіта:

Неформальна освіта:

Інформальна освіта:

Інкл.

варіативний модуль

«Інклюзивна освіта в умовах формування громадянського суспільства»

П-сп.

варіативний модуль

«Психосоціальна підтримка та педагогічний дизайн освітнього процесу»

Цифр

варіативний модуль з розвитку цифрової компетентності

для керівників та педагогічних працівників закладів та установ освіти

Формування особистісних цінностей та патріотичних установок, які визначені у формулі успішного педагога, здійснюється комплексно в ході спланованих заходів розвитку професійних компетентностей, адже це допоможе педагогу бути конкурентоспроможним і стійко реагувати на сучасні виклики.

Підтримкою для педагогів щодо ефективного планування цілісності та безперервності професійного зростання на регіональному рівні є інститути післядипломної педагогічної освіти, а на локальному – Центри професійного розвитку педагогічних працівників. Окрім того, інститути допоможуть не тільки спланувати, а і сформувати, розвинути, удосконалити необхідні компетентності й напрями професійного розвитку, поєднуючи форми освіти для педагогів. Як зазначає академік В. Олійник, «заклади післядипломної педагогічної освіти мають найкращі серед усіх навчальних закладів передумови для поєднання у собі формальної (курсowego періоду), інформальної (міжкурсowego періоду) і неформальної післядипломної педагогічної освіти. Різні форми інноваційної післядипломної освіти: творчі майстерні, спілки і об'єднання вчителів, школи перспективного педагогічного досвіду та педагогічної майстерності тощо» [4].

Відповідно Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області» (далі – КЗ «ІППОЧО») пропонує педагогам обирати заходи для проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку, поєднуючи формальну освіту (курси підвищення кваліфікації, курси за вибором, програми академічної мобільності, стажування); неформальну освіту (тренінги, майстер-класи, семінари, форуми, конференції, методичні практикуми, круглі столи, вернісажі тощо); інформальну освіту (одноразові лекції, медіаконсультації, каталоги науково-методичної літератури, фахових періодичних видань, каталоги передового педагогічного досвіду, педагогічні спільноти в соціальних мережах) [3].

Ми рекомендуємо педагогам планувати навчання в рамках формальної освіти одразу на весь міжатестаційний період. У таблиці подано зразок кольорами на основі освітніх програм підвищення кваліфікації (професійного розвитку), що розроблені науково-педагогічними та педагогічними працівниками КЗ «ІППОЧО» із урахуванням статті 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту» [8], Постанови КМУ №800 від 21.08.2019 (зі змінами) [6] та Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [9], які розраховані на п'ять років обсягом 150 годин. Ознайомитися з ними можна за покликанням <https://surl.lu/evrbwq>.

Ці освітні програми включають 4 фахові модулі, що відповідають трудовим функціям вчителя закладу загальної середньої освіти, визначені Професійним стандартом («Ефектив-

не викладання навчальних предметів та інтегрованих курсів в умовах змін», «Взаємодія з учасниками освітнього процесу на засадах партнерства», «Планування та реалізація ефективного освітнього процесу», «Професійний розвиток та інноваційна діяльність педагога»), та 3 варіативні модулі, що дають можливість удосконалити знання, уміння та ставлення вчителів з педагогіки, психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу, організації освітнього процесу з використанням інклюзивного підходу, формування громадянської компетентності та застосування інноваційних цифрових технологій і ресурсів у своїй професійній діяльності:

- «Психосоціальна підтримка та педагогічний дизайн освітнього процесу»: <https://surli.cc/hxwtqr>;

- «Інклюзивна освіта в умовах формування громадянського суспільства»: <https://surli.li/ycrlrn>;

- програма з розвитку цифрової компетентності для керівників та педагогічних працівників закладів та установ освіти: <https://surl.lt/phlnvy>.

Важливо зазначити, що саме варіативні модулі дають можливість педагогам виконати умову статті 51 Закону України «Про повну загальну середню освіту», отримати по 30 годин (не менше 10% від 150 годин) підвищення кваліфікації щодо вдосконалення знань, вмінь і практичних навичок у частині роботи з учнями з особливими освітніми потребами та надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу.

Заходи неформальної освіти педагоги фактично можуть планувати щорічно на календарний рік або на навчальний. Ми пропонуємо для зручності обирати планування на навчальний рік, адже все планування в закладах освіти відбувається саме на навчальний рік. Окрім того, долучення до цих заходів може бути й позапланове з урахуванням потреб та запитів, які будуть виникати в ході безперервного професійного розвитку. Заходи неформальної освіти (тренінги, семінари, майстер-класи, форуми, методичні практикуми, нетворкінги, засідання професійних спільнот, конференції), що проводяться на базі КЗ «ІППОЧО» (http://ippobuk.cv.ua/?page_id=11545), дають можливість практично апробувати інноваційні методики й техніки розвитку професійних компетентностей та визначити рівень сформованості вмінь і ставлень у педагогічних працівників. Одним з ефективних ресурсів, що впроваджується на базі інституту, є обласні професійні спільноти за освітніми галузями та фахами, до яких долучаються педагоги-лідери територіальних громад та консультанти Центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Інформальну освіту, окрім щорічного планування, педагоги можуть доповнювати майже щоденно, опрацьовуючи різні інформаційні матеріали та джерела педагогічної, наукової, методичної літератури, освоюючи нові технології і методики, а також вивчаючи нормативно-правові документи. Для забезпечення інформальної освіти вчителів працівниками КЗ «ІППОЧО» щорічно розробляються методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах освіти у навчальному році (<https://surl.lt/phlnvy>); на сайті інституту активно поповнюється сторінка «Нова українська школа» дидактичними та навчально-методичними розробками викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів за освітніми галузями у закладі «НУШ – базова середня освіта» (https://ippobuk.cv.ua/?page_id=6834); упорядковано Список рекомендованих джерел для організації інформальної освіти педагогів, що розміщено в електронному «Каталозі рекомендованих джерел для організації інформальної освіти педагогічних працівників за компетентностями та напрямками підвищення кваліфікації» на сайті інституту в розділі «Наукова робота» (<http://surl.li/ujbze>), тощо.

Практичність методичного симулятора допомагає як педагогам, так і адміністраціям закладів освіти відстежувати професійний розвиток вчителя, якщо розмістити його на Google-диску і поділитися можливістю перегляду із заступником директора закладу освіти,

відповідальним за цей напрям [2]. Також у таблиці подано приклад не тільки планування, а й можливість після завершення навчання зазначати терміни проходження з активним покликанням на електронний документ, що засвідчує професійне зростання педагога.

Рекомендуємо педагогам у Моделі вести умовні позначення для роз'яснення тематики відвідуваних заходів, уточнення місця проведення, форми тощо, а для інформальної освіти дати опрацювання джерел й інформаційних матеріалів, вказуючи тематику та активні електронні покликання.

Також цей симулятор є практичним інструментом для консультантів Центрів професійного розвитку педагогічних працівників, які можуть допомогти педагогам спланувати та скорегувати як організаційну, так і освітньо-змістову складові індивідуальної траєкторії професійного розвитку, що визначено Положенням [5].

Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області» оновлює підходи до моделювання освітнього процесу, пропонуючи педагогам різноманітні заходи та засоби ефективного проєктування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників; Також організовуються освітні консультації та надається методична й психологічна підтримки забезпечення цілісної системи професійного зростання; напрацьовуються інструменти діагностики для визначення черговості вдосконалення професійних компетентностей.

Запропонований методичний симулятор «Модель індивідуальної траєкторії професійного розвитку вчителя» враховує теоретичні аспекти безперервного професійного розвитку педагогічних працівників, оновлену нормативно-правову базу та сучасні виклики, з якими стикається українське суспільство, та дає змогу педагогам перезавантажити планування цілісності та послідовності професійного розвитку. Особливо це стосується тих педагогів, у яких попередня модель ще не завершується у 2025 році.

Отже, організація безперервного професійного розвитку педагога та підготовка конкурентоспроможного, компетентного вчителя Нової української школи – це не проблема, а пошук нових інноваційних практик, які успішно реалізують заклади післядипломної педагогічної освіти, враховуючи як потреби системи освіти, так і сучасні виклики суспільства.

Список використаних джерел та літератури

1. Куриш Н.К. Моделювання професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти. «*Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*». 2022, Vol.1. №1. С. 65-73. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/ve/1/ve1toc.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).
2. Куриш Н.К. Безперервний професійний розвиток педагога Нової української школи: теоретичні аспекти та інноваційні практики. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. №13(1). С. 29-39. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i1-004> (дата звернення: 10.06.2025).
3. Куриш Н.К. Роль післядипломної педагогічної освіти у формуванні готовності вчителів природничих спеціальностей до розвитку підприємницької компетентності старшокласників. *Вісник післядипломної освіти. Сер.: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 12(41). С. 128-144.
4. Олійник В.В. Післядипломна педагогічна освіта в умовах цивілізаційних змін. Психолого-педагогічний супровід фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості в умовах трансформації освіти : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 трав. 2015 р.). Київ, 2015.
5. Положення про центри професійного розвитку педагогічних працівників (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. №672). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.06.2025).
6. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників

(затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. №800 зі змінами від 24.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.06.2025).

7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. Дата оновлення: 06.06.2019 №2745-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show_/2145-19 (дата звернення: 11.06. 2025).

8. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 01.08.2020 р. №764-IX. URL: <http://surl.li/jdqzu> (дата звернення: 14.06. 2025).

9. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (затверджено наказом МОН України №1225 від 29 серпня 2024 р.). URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 12.06.2025).